

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на съдията Филип Димитров по конституционно дело № 9 от 2021 г.

Не съм съгласен с решението и аргументите на мнозинството за отхвърляне на искането за обявяване на атакуваните разпоредби за противоконституционни, в частност чл. 206, ал.1 и чл. 208, ал. 1 само в частта „В случаите по чл. 212, ал. 5 и чл. 269“ и произтичащото от тях последно изречение на чл. 209, ал. 3 (с което останалите оспорени не биха били в противоречие с Конституцията) по следните съображения:

Член 206, ал. 1 постановява че всички избиратели (освен в случаите на чл. 212, ал. 5 и чл. 269) имат право да гласуват единствено с машини. Първата фраза на чл. 208, ал. 1 ограничава използването на хартиени бюлетини, а чл. 209, ал. 3 поради горните две разпоредби предвижда неравен брой бюлетини за равен брой избиратели в различните секции. Ако би обявил тези текстове за противоконституционни, Конституционният съд не би създал никаква празнота в правната уредба на изборите, а само би възстановил възможността на избирателите в секциите, където могат да се осигурят машини да изберат по какъв начин да гласуват.

При разглеждането на искането следваше да се има предвид следното:

Очевидно несъстоятелно е твърдението, лансирано в Народното събрание като мотив за въвеждане на безалтернативното машинно гласуване, че то е някаква посъвършена форма на гласоподаване, гарантираща вота срещу изкривявания и манипулации. В Европа машинното гласуване е повсеместно отхвърлено поради сериозни доводи в обратния смисъл. Във всички европейски държави, в които е експериментирана такава форма на гласуване, тя е изоставена. С машини се гласува само в един район в Белгия – регион Брюксел, при това по различна процедура. (Съпоставка със САЩ е ирелевантна, тъй като там „машинното гласуване“ става по друга технология и е една от няколко възможни опции.) В същото време тази форма се прилага в Бразилия, Венецуела и Бутан. Законодателят разбира се има право да избере да следва техния опит, макар и да е смущаващо желанието му да настоява, че макар и от 17 години да е член на ЕС, България не следва да се третира като част от Европа.

Без значение също така е и самото обстоятелство, че Германският конституционен съд е обявил гласуването с машини за противоконституционно, макар запознаването с това решение да открива някои възможности за размисъл.

Основателно е твърдението, че гласуването с машини не представлява нищо друго освен технически способ за изразяване на волята на избирателите. Наличието на възможност за избирателя да се възползва от такава техническа процедура (ако тя му се предлага) е допустимо, защото всеки има право да се откаже от някои гаранции за правата си.

Следваше обаче да се разгледат по принцип и в светлината на събраните данни от последните два вота следните аргументи:

а) Ограничава ли гласуването с машини гаранциите за пряко участие в изборния процес поради невъзможността да се контролира без технически посредник гласуването и може ли да бъде задължен избирателят (не по свой личен избор) да приеме такова ограничение? Прочие тъкмо в тази насока са аргументите и на Германския конституционен съд за обявяване на самото машинно гласуване за противоконституционно. Както вече посочих погоре, доколкото става дума за технически способ, избирателят би могъл да реши да се улесни в изявата на волята си дори с цената на поемане на известен риск за коректното ѝ представяне. Това обаче може да стане само доброволно, а принудителното ограничение противоречи на чл. 10 от Конституцията.

б) Ограничава ли гласуването с машини гаранциите за тайна на вота дори само с факта, че ползването на една или друга страница от файла показва ако не за кого, то поне за кого не е гласувал избирателят и може ли да бъде задължен избирателят да приеме такова ограничение? Избирателят може да реши заради друго удобство да приеме такова ограничение. Той дори би могъл да избере по един или друг начин да направи вота си явен. Това обаче може да стане само по негов личен и независим избор и задължението да приеме такова ограничение противоречи на чл.10 от Конституцията.

в) Ограничава ли гласуването с машини гаранциите за равенство при вота дори само с факта, че именно в големите секции (около 8000 с над 300 избиратели), където могат да се поставят до четири или пет кабинки за гласуване с хартиени бюлетини, малък брой машини (годни да обслужват всяка от тях при под 2 минути за едно гласуване не повече от 400 избиратели за 12 часа) биха затруднили гласуването, докато именно в секциите, в които такова затруднение не би възникнало, се гласува само с хартиени бюлетини?

На последно, но не и по значение място Конституционният съд следваше да прецени дали съответстват на принципите на правовата държава новите изборни правила, разгледани в своята съвкупност и по начина на създаването им от деветсесийния законодател, а именно:

– въвеждането безалтернативно на система на гласуване за голямото мнозинство български граждани (а не просто изменение на едни или други изборни правила) две седмици преди началото на двумесечния изборен процес,

– при ясното предпочитание на 73 % от българските граждани въпреки наличието на машини в два последователни избора да гласуват с хартиени бюлетини,

– и при възможност то да създаде принудителен отлив на избиратели поради реални или предполагаеми неудобства, свързани с вота,

– което може – със или без основание – сериозно да накърни доверието на избирателите в изборния процес.

Безспорно е, че изборите са есенциален елемент от всяка демокрация и разколебаването на доверието в изборителния процес руши правовата държава, така че когато една система от норми в своята съвкупност може да окаже въздействие в тази насока, тя следва да бъде считана противоречаща на принципа на правовата държава, прогласен в чл. 4, ал. 1 от Конституцията.

Ако беше взел предвид тези съображения, Конституционният съд щеше да обяви за противоконституционен чл. 206, ал. 1 и фразата „В случаите по чл. 212, ал. 5 и чл. 269“ в началото на чл. 208, ал. 1 и произтичащото от тях последно изречение на чл. 209, ал. 3, при това без да се създава какъвто и да било правен вакуум, и би отпаднала забраната и за мнозинството от българските граждани да гласуват с хартиени бюлетини.